

INFORMATIKA FANI BO‘LAJAK O‘QITUVCHISINING KASBIY KOMPETENTLIGINI OSHIRISH METODIKASI

Eshaliyev U. S.

Termiz davlat universiteti

Tayanch soʻzlar: informatika, taʼlimni axborotlashtirish, axborot texnologiyalari, kompetensiya

Ключевые слова: информатика, информатизация образования, информационные технологии, компетентность.

Key words: computer science, informatization of education, information technology, competence.

Kirish. Zamonaviy Oʻzbekistonda mutaxassislar tayyorlash sifatini oshirish tizimini isloh qilish muammosi tobora jadalashib bormoqda, bu esa davlatning bozor munosabatlariga kirib kelishi natijasida yuzaga keladigan yangi ijtimoiy ehtiyojlar bilan bogʻliq. Tarixan taʼlim jamiyatni axborotlashtirishning birinchi yoʻnalishlaridan biri boʻlib, u axborot texnologiyalarini joriy etish, inson faoliyatining barcha sohalarini axborotlashtirish sharoitida ishlay oladigan shaxsning yangi axborot madaniyatini shakllantirishga qaratilgan. Taʼlimning informatizatsiyasini amalga oshirishda hal qiluvchi roli oʻqituvchiga, birinchi navbatda, kompyuter bilimdoniga tegishli. Hozirgi vaqtda kompyuter fanlari va boshqa mutaxassisliklar boʻyicha oʻqituvchilarni kompyuter fanlaridan oʻqitish va axborot texnologiyalaridan foydalanish tizimining alohida yoʻnalishlari yoki tarkibiy qismlarini ishlab chiqishga qaratilgan koʻplab pedagogik tadqiqotlar mavjud. Shunga qaramasdan, taʼlimni axborotlashtirish sharoitida oʻquv amaliyotida IKT tatbiq etish sohasida boʻlajak oʻqituvchilarning kasbiy tayyorgarligining asosiy tarkibiy qismlarini oʻz ichiga olgan tadqiqotlar tizimli ravishda yoʻq.

Adabiyotlar tahlili. Shuni taʼkidlashni xohlaymanki, bitiruvchilar maktablarda, universitetlarda ishlaydigan koʻp qirrali mutaxassislardir, shuningdek, amaliy jihatdan, kundalik kasbiy ishlarida ular katta ish bilan

shug'ullanishadi va hokazo, ya'ni axborot oqimi. Yangi ta'lim maqsadlari inson shaxsining ustuvorligiga asoslanadi, uning rivojlanishi ta'limning asosiy qiymati va eng muhim natijasiga aylanishi kerak. Ta'lim tizimining ushbu yangi yo'nalishlari uning rivojlanishining turli yo'nalishlarda namoyon bo'ladi: uzluksiz ta'lim tizimining qurilishi, o'quv-tarbiyaning alternativ shakllarining paydo bo'lishi, ta'lim mazmunini shakllantirishning yangi yo'nalishlarini ishlab chiqish, yangi ta'lim muhitini yaratish va h.k. Bunday sharoitda kompyuter fanlarining bo'lajak o'qituvchisini metodik ta'lim mazmunini takomillashtirish masalasi tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Bundan tashqari, hali ham hal qilinmagan muammolar mavjud bo'lib, ular orasida, birinchi navbatda, axborot texnologiyalarini o'qitishda qo'llash nazariyasi va amaliyoti kompyuter asbob-uskunalarini va dasturiy ta'minotni ishlab chiqish tezligidan ortda qolmoqda. Ushbu omillar kelajakdagi kompyuter fanlari o'qituvchisining o'quv tarkibini takomillashtirish, pedagogik universitetda uning metodik ta'imning mavjud texnologiyalarini ko'rib chiqish zarurligini tasdiqlaydi. Bundan tashqari, oliy pedagogik ta'lim mazmuni va uni tashkil etishning zamonaviy yo'nalishlari shaxsning pedagogik faoliyatga tayyorligi mezonlari haqida savol tug'dirmoqda.

Natija va tahlillar. Nazariy jihatdan, bo'lajak o'qituvchining kasbiy tayyorgarligi asoslari mahalliy tadqiqotchilarning asarlarida qamrab olingan. A. Abdukodirova, M. H. Allamberganova, M.M Aripov, A.D. Askarov, U. S. Begimkulov, R. H. Juraev, F. I. Zakirova, M. H. Lutfillaev, N. A. Muslimov, M. Sugat, N. I. Tailakov va boshqalar. Shuningdek, «Informatika» kafedrasining bo'lajak o'qituvchilarini o'qitish mazmunini shakllantirish masalalari, uning kasbiy va pedagogik faoliyatda AKTdan foydalanishga tayyorligi, pedagogik oliy o'quv yurtlarida informatikani o'qitishning yangilangan, metodologiyasi va usullari chet ellik olimlar M. I. Bashmakov, G. A. Mordovskogo, G. G. Vorob'eva, N. And.Gandini, A. P. Ershov, E. S. Po'lat, V. G. Razumovskiy, V. A. Dallinger, T. V. Dobudko, I. V. Robert, O. Erstad, O. by Jennifer va boshqalar. Kompyuter fanlari mutaxassislarini kasbiy ma'lumot va texnologik kompetentlikni shakllantirishda o.,qitish jarayonining samaradorligi masalasining dolzarbligini belgilovchi tizimni shakllantiruvchi omillarning barcha turlaridan kelib chiqib, asosiy omil – ta'lim jarayonini tashkiliy-uslubiy jihatdan qo'llab-quvvatlash aniqlanmoqda. Ushbu omilning tuzilishi, ichki tartib-qoidalar tizimini, davlat standartiga muvofiq o'zgaruvchan o'quv rejalarini ishlab chiqish va talabaning ta'lim traektoriyasini tanlash bilan bir qatorda quyidagilar bilan belgilanadi: ish dasturlarini yangilash; ta'lim jarayonini optimallashtirish, zamonaviy integrativ ta'lim muhitini shakllantirish. Bugungi kunda ta'lim sohasidagi innovatsiyalar o.,qituvchi va talabalarning qo.,shma faoliyatini tashkil etish

sohasida yangi maqsadlar, ularning mazmuni, o.,quv-tarbiya va taʼlim shakllarini joriy etishdan iboratdir; kasbiy pedagogik tafakkur uslubidagi o.,zgarishlar. Biz taʼlim muhitida qo.,llayotgan termin: tugallangan tadqiqot va rivojlantirish natijalarini amalga oshirishga qaratilgan jarayonga innovatsiya faoliyati. Ushbu muddat Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining «2017-2021-yillarda davlat strategiyasi toʻgʻrisida»gi farmoni bilan joriy etildi. Shunday qilib, biz kompyuter fanlarini oʻqitishning adaptiv modelini ishlab chiqdik, u kompyuter fanlari oʻquvchilarining individual va shaxsiy xususiyatlarini oʻrganish va koʻrib hiqish (soʻrovlar, suhbatlar, soʻrovnomalar) va kelajakdagi mutaxassislarning axborot texnologiyalari kompetentligini shakllantirishga qaratilgan. Maqolada kasbiy axborot-texnologik kompetensiyani shakllantirish jarayonini baholashning tuzilishi va mezonlari asoslab berilgan, taʼlim sifati va ularning tuzilishiga taʼsir etuvchi omillar aniqlangan, uning muvaffaqiyatli shakllanishiga turtki boʻluvchi pedagogik shart-sharoitlar belgilab berilgan. Shu sababli, shuni taʼkidlash mumkinki, kelajakdagi kompyuter fanlari oʻqituvchilarini oʻqitish mazmunini yaxshilash zarurligini koʻrsatuvchi bir qator omillar mavjud boʻlib, ular orasida

* informatika fani oʻqituvchilarining malaka oshirish darajasi bilan zamonaviy jamiyat tomonidan taʼlim tizimiga qoʻyiladigan talablar oʻrtasidagi tafovut;

* taʼlim jarayonida IKT ning pedagogik imkoniyatlarini va oʻqituvchilarni oʻqitishda IKTdan integratsiyalashgan holda foydalanish zarurligini asoslovchi kompleks psixologikpedagogik tadqiqotlarning yoʻqligi; kompyuter fanlari oʻqituvchisining kasbiy tayyorgarlik sifati va pedagogik faoliyatga tayyorligini aniqlaydigan obʻektiv mezonlar va monitoring va baholash usullari tizimining yoʻqligi.

Koʻpgina olimlarning fikriga koʻra, innovatsion taʼlim texnologiyalari oʻquvchilarning ijodiy fikrlashini, taʼlim, amaliy yoki ijodiy vazifalarni hal qilishda nostandart gʻoyalarni ishlab chiqarishga qaratilgan boʻlishi kerak, bu esa oʻz navbatida kelajakdagi mutaxassislarning kasbiy kompetentligining formativ omilidir. Shu bilan birga, taʼlimni modernizatsiyalashning asosiy sharti informatsion oʻquv modelidan rivojlanayotgan modelga oʻtishdir. Bu esa oʻquvchilarning nafaqat mavzuli bilimlarni, balki ularni mustaqil egallash qobiliyatini shakllantirishdan iboratdir. Xulosa qilib shuni aytish mumkinki .Bundan tashqari, taʼlim muassasasining texnik jihozlari kompyuter va IT vositalari bilan doimo oʻzgarib turishi sababli, kompyuter fanlari oʻqituvchisi osonlikcha navigatsiya qilishi kerak boʻlgan turli xil dasturlar mavjud. Shunday qilib, universitetda oʻqish davrida kompyuter fanlarining boʻlajak oʻqituvchisi axborot texnologiyalari sohasida subʼekt kompetensiyalarini shakllantirishi zarur. Subʼekt kompetentligini shakllantirish uchun quyidagi oʻquv vazifalarini hal etish

zarur: operatsion tizimlar bilan ishlash bo'yicha treninglar; kompyuter dasturiy ta'minoti bilan, axborot-kommunikatsiya kompyuter texnologiyalari bilan, shu jumladan matnga ishlov berish tizimi, raqamli jadvallar, grafiklar, ma'lumotlar bazalari, integratsiyalashgan muhitlar, Internet va boshqalar.

Adabiyotlar:

1. M.Aripov, M.Muhammadiyev. Informatika, informasion texnologiyalar. Darslik. T.: TDYuI, 2004 y.
2. S.S.G'ulomov va boshqalar. Axbotor tizimlari va texnologiyalari. Darslik. Toshkent, "Sharq", 2000
3. Mirziyoev Shavkat Miromonovich. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag'ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo'shma majlisidagi nutq / Sh.M. Mirziyoev. – Toshkent : O'zbekiston, 2016. - 56 b. 4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. O'zbekiston respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida. (O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda)
4. U.S.Eshaliyev. "Preparing Future Computer Science Teachers to Work with Gifted Students. Computer-Based Implementation Technology" European journal of life safety and stability (EJLSS) ISSN 2660-9630 www.ejlss.indexedresearch.org Volume 9, 2021
5. O'.S.Eshaliyev. "Informatika o'qituvchisi kasbiy bilimni tash'his etish metodikasi" Жамият ва инновациялар – Общество и инновации – Society and innovations Journal home page: <https://inscience.uz/index.php/socinov/index> Received in revised form 20 June 2022 Accepted 25 July 2022 Available online 15 August 2022
6. U.S.Eshaliyev. "Theoretical Foundations of Improving the Technology of Training the Competence of the Future Informatics Teacher" American Journal of Social and Humanitarian Research (AJSHR). October, Vol. 3 No. 10 (2022): AJSHR.
7. O'.S.Eshaliyev. "Bo'lajak informatika o'qituvchisi kompetentligini tarbiyalash texnologiyasini takomillashtirishning o'ziga xos jihatlari" Ustozlar uchun jurnal. 34-son 2-to'plam iyul_2022 yil.
8. U.S.Eshaliyev. "Theoretical Foundations of Improving the Technology of Training the Competence of the Future Informatics Teacher" American journal of social and humanitarian research. ISSN: 2690-9626 Vol. 3, No. 10, 2022.
9. U.S.Eshaliyev. "The Advantage of Using Multimedia Electronic Teaching-Methodical Complexes in Forming the Intellectual Competence of the Listener" International Journal of Development and Public Policy. ISSN: 2690-9626 Vol. 3, No. 10, 2022.

РЕЗЮМЕ

O'qituvchining kasbiy kompetentligini shakllantirishning metodik tizimini istiqbolli rivojlantirishga bag'ishlangan bo'lib, bugungi kunda pedagogik loyihalash o'qituvchi qo'lida kuchli vosita to'dasi bo'lib, pedagogik muammoni hal qilish loyihagini yaratish va amalga oshirish imkonini beradi, degan xulosaga keladi.

РЕЗЮМЕ

Посвящено перспективному развитию методической системы формирования профессиональной компетентности педагога, а также выводу о том, что сегодня педагогическое проектирование является мощным инструментом в руках педагога, позволяющим создать и реализовать проект решения поставленной задачи. педагогическая проблема.

SUMMARY

Dedicated to the long-term development of a methodological system for developing a teacher's professional competence, as well as the conclusion that today pedagogical design is a powerful tool in the hands of a teacher, allowing one to create and implement a project for solving a given problem. pedagogical problem.